

*Kirsten van den Heuij & Ellis Wertenbroek
Hogeschool Rotterdam
Contact: k.m.l.van.den.heuij@hr.nl
e.j.m.wertenbroek@hr.nl*

Vo-hbo: aan de slag met taalbeleid!

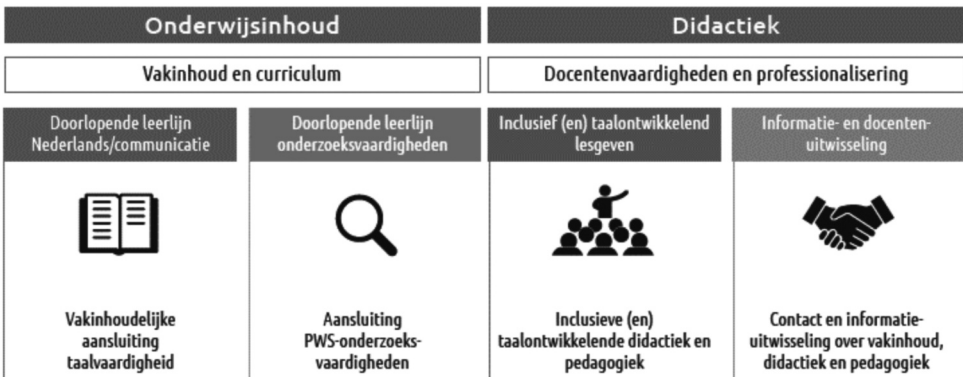
1. Aanleiding

Op 10 november 2016 hebben zo'n 50 scholen in het voortgezet onderwijs (vo) en vier Rotterdamse hogescholen afgesproken te gaan samenwerken om de aansluiting voor vo-leerlingen naar het hoger beroepsonderwijs (hbo) te verbeteren. Deze afspraken zijn neergelegd in het convenant 'Samen werken aan een betere aansluiting vo-hbo'. Samen werken aan een betere aansluiting vo-hbo verhoogt het studiesucces van leerlingen en studenten. Dat het formuleren van een gedegen taalbeleid hierin een

essentiële rol speelt, is beschreven in het boek Vo-hbo, dat is andere taal! (Wertenbroek e.a. 2016).

2. Taalbeleid

Voordat er taalbeleid geformuleerd kan worden, is het van belang de term taalbeleid nader te definiëren. Het woord beleid suggereert dat het gaat om een bewuste en structurele aanpak, die niet het gevolg is van de activiteiten of inzet van een individuele docent. Van den Branden geeft de volgende definitie van taalbeleid: “Taalbeleid is een structurele en strategische poging van een schoolteam om de onderwijspraktijk aan te passen aan de taalleerbehoeften van de leerlingen met het oog op het bevorderen van hun algehele ontwikkeling en het verbeteren van hun onderwijsresultaten” (Van den Branden 2004: 51). Aanpassing van de onderwijspraktijk aan de taalleerbehoeften van de leerling of student is aan de ene kant gericht op de onderwijsinhoud (vakinhoud en curriculum). De gebruikte onderwijsmethoden kunnen onder de loep genomen worden en er kan gediscussieerd worden over of de aangeboden inhoud in het onderwijs de juiste is en de gewenste kwaliteit heeft. Aan de andere kant wordt aanpassing van de onderwijspraktijk ook bereikt door in te zetten op de didactische en pedagogische vaardigheden van de professionals (docentenvaardigheden en professionalisering) die het onderwijs verzorgen aan de leerlingen of studenten. In de vormgeving van taalbeleid is afstemming tussen deze aspecten, onderwijsinhoud en didactiek, cruciaal. Het aansluitingsmodel taalbeleid (zie: Figuur 1) geeft weer hoe het fundament van taalbeleid voor het vo en hbo gevormd wordt. Te zien is dat het beleid tweeledig is, namelijk gericht op de onderwijsinhoud en de didactiek.

Figuur 1 – Aansluitingsmodel taalbeleid (overgenomen uit: Van den Heuij e.a. 2018).

3. Onderwijsinhoud: vakinhoud en curriculum

Door kritisch te kijken naar de onderwijsinhoud in het vo en hbo en curricula op elkaar af te stemmen, kan de overgang van het ene onderwijsniveau naar het andere gelijkmatig verlopen. Door het ontwikkelen van doorlopende leerlijnen van vo naar hbo wordt dit geconcretiseerd. Wanneer een student kiest voor een hbo-studie zal hij te maken krijgen met nieuwe begrippen die verbonden zijn met de vakinhoud van de gekozen richting. Maar naast deze vakspecifieke kennis en vocabulaire zijn er ook algemene (academische) vaardigheden die, nadat de basis is gelegd in het vo, verder worden uitwerkt in het hbo. Taalvaardigheden zijn niet alleen verbonden met een leerlijn van het schoolvak Nederlands naar de communicatieve vaardigheden in het hbo. Ook het uitvoeren en de verslaglegging van (praktijkgericht) onderzoek, zoals bij het profielwerkstuk (PWS) in het vo, hebben een vervolg in het hbo. Denk hierbij aan de onderzoeksvaardigheden en uiteindelijk de bachelor thesis.

4. Docentenvaardigheden en professionalisering

Taalbeleid heeft de grootste impact als het niet afhankelijk is van een individuele medewerker of een kleine groep betrokkenen. Het is daarnaast van belang dat niet alleen de docenten die betrokken zijn bij de doorlopende leerlijnen zorg dragen voor de taalvaardigheid van de leerling of student en het taalbeleid, maar dat iedereen die lesgeeft in zijn onderwijsdidactiek en pedagogiek hier rekening mee houdt. Bij inclusief (en) taalontwikkelen lesgeven (TOL) is er sprake van taalbewust vakonderwijs. Het gaat erom taaldidactiek zo in te zetten dat de vakdoelen beter bereikt worden. TOL is juist niet alleen verbonden aan een vaksectie Nederlands/communicatie, maar stelt dat alle docenten aandacht besteden aan de taalvaardigheid van leerlingen/studenten en die van zichzelf. Een kritische beschouwing van de docentencompetenties en de benodigde professionalisering is hierbij essentieel. Soms houdt dit scholing in, maar ook korte lijnen tussen het vo en hbo en structurele uitwisseling van informatie en docenten dragen bij aan een deskundige uitvoering van het taalbeleid.

5. Aan de slag met taalbeleid!

De publicatie Vo-hbo, aan de slag met taalbeleid! (Van den Heuij e.a. 2018) beschrijft hoe een taalbeleid dat zich richt op de aansluiting vo-hbo, geformuleerd wordt. Een van de basisvoorwaarden om tot een taalbeleid in een school of onderwijsinstelling te komen, is dat er een visie moet zijn op taalbeleid. Deze visie moet worden geconcretiseerd op verschillende niveaus (strategisch, tactisch en praktisch). Om verankering van taalbeleid te realiseren moet op strategisch en tactisch niveau formatie worden gereserveerd om de uitvoering van het taalbeleid op praktisch niveau mogelijk maken.

In het creëren van draagvlak voor (de uitvoering van) taalbeleid is scholing essentieel. Door scholing is het mogelijk om inzicht te krijgen in het eigen handelen, (nieuwe) kennis en ideeën op te doen en actuele ontwikkelingen te volgen.

Het aansluitingsmodel taalbeleid onderbouwt dat een gedegen taalbeleid vervlochten is in de vakinhoud en het curriculum en ondersteund wordt door passende docentenvaardigheden en professionalisering. De publicatie onderschrijft het belang van een taalbeleid dat verweven is in alle lagen van een school of onderwijsinstelling. Om ervoor te zorgen dat het taalbeleid méér wordt dan een beleidsdocument, zijn in publicatie Vo-hbo, aan de slag met taalbeleid! (Van den Heuvel e.a. 2018) *checklists* opgenomen om te bepalen waar de school of onderwijsinstelling nu staat, naartoe wil of waar nog ruimte is voor verbetering voor het taalbeleid. Met de checklists is het voor elke schoolleider, beleidsmaker of -adviseur, taal(beleids)coördinator of docent die lesgeeft in het vo of hbo mogelijk om in kaart te brengen hoe het gesteld is met het taalbeleid binnen de organisatie. Hierdoor is het mogelijk om inzicht te krijgen in wat er al goed gaat of aanwezig is en te zien waar en welke verbeteringen mogelijk zijn. In de checklists is onderscheid gemaakt voor doelen op strategisch, tactisch of praktisch niveau. De doelen op het strategisch niveau richten zich op het schetsen van de grote kaders. Deze taak zal binnen een school of onderwijsinstelling doorgaans worden vervuld door een (college van) bestuur, concernstaf, schoolleiding, instituutsdirectie of onderwijsmanager. Het uitwerken van deze kaders gebeurt op tactisch niveau door een taalcoördinator, sectievoorzitter of onderwijsmanager. Op praktisch niveau wordt hier verdere invulling aan gegeven door de docenten.

6. Besluit

De Hogeschool Rotterdam heeft de daad bij het woord gevoegd en gaat in het studiejaar 2018-2019 hogeschool-breed actief aan de slag met taalbeleid. Verdeeld over 14 instituten doen opleidingen mee aan het project *Taal en Studiesucces*. Allereerst bepalen de deelnemende opleidingen, aan de hand van de checklists, waar zij nu staan, naartoe willen of waar nog ruimte is voor verbetering voor het taalbeleid. Deelnemende opleidingen kiezen vervolgens een taalspeerpunt, gebaseerd op hun eigen opleidingscontext, en geven invulling aan de uitvoering hiervan. Ze experimenteren met manieren om de taalontwikkeling van studenten vorm te geven in het curriculum. Zo kunnen zij de grootst mogelijke impact voor de opleiding realiseren. Daarbij is het uitgangspunt dat het taalonderwijs ten dienste staat van de toekomstige beroepspraktijk. De ontwikkeling van taalcompetentie zal dus zoveel mogelijk plaatsvinden in realistische praktijksituaties en de ondersteuning zal worden geïntegreerd in het onderwijs. Bij gebleken succes, krijgen deze ingrepen een duurzaam karakter in het opleidingsprogramma.

Referenties

- Van den Branden, K. (2004). "Taalbeleid: een hefboom voor gelijke onderwijskansen". In: *School en Samenleving*, 5, p. 49-66.
- Van den Heuij, K., R. Huysmans, E. van Ree, I. Westheim & E. Wertenbroek (2018). *Vo-hbo: aan de slag met taalbeleid! Naar een succesvol taalbeleid vo-hbo in de regio Rotterdam*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.
- Wertenbroek, E., M. Cornelisse, M. Engelsman, K. van den Heuij, R. Huysmans, R. de Zeeuw-Oprel, S. Hutten, R. van Atten & M. Smeman (2016). *Vo-hbo: dat is andere taal! Naar een doorlopende leerlijn Nederlands in de regio Rotterdam*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.